Bilingvismul

Anna BORBÉLY

Definițiile bilingvismului

În comunicarea de față voi vorbi despre *bilingvism*, un fenomen caracteristic şi pentru comunitatea noastră, a românilor din Ungaria. Ca să înțelegem mai bine acest fenomen lingvistic, în primul rând voi consemna câteva definiții ale fenomenului, privind frecvența acestuia; apoi voi prezenta, pe scurt, trei aspecte principale privind cercetarea acestui fenomen: bilingvismul individual, bilingvismul de grup şi comunicarea bilingvă.

Între cele aproape cincizeci de definiții care au fost formulate pentru bilingvism, unele se pot caracteriza ca definiții mai restrânse, altele cuprind o definire mai largă pentru acelaşi fenomen. Iată două definiții mai restrânse. Individul „care utilizează în mod curent şi la fel de bine două limbi" (DEX 1996: 98). Bilingvismul se referă la „cunoaşterea a două limbi la nivelul de limbă maternă" (Bloomfield 1933: 56). În aceste definiții nu sunt incluşi însă bilingvii care cunosc mai bine una din cele două limbi. Despre comunitățile bilingve, John J. Gumperz scrie următoarele. „În societățile bilingve, vorbitorii prezintă grade diferite de competență. Unii stăpânesc ambele limbi la fel de bine; alții vorbesc numai o limbă, în mod obişnuit, şi o cunosc pe cealaltă doar superficial" (Gumperz 1975: 209). Cercetările lingvistice pe această temă au demonstrat deja că, între indivizii bilingvi, sunt puțini aceia care vorbesc la acelaşi nivel ambele limbi, ei fiind denumiți de Michael A. K. Halliday *ambilingvi* (1968: 141). La fel, mai greu poate fi acceptată acea definiție mai largă pentru bilingvism potrivit căreia individul bilingv, pe lângă limba sa maternă, trebuie să aibă pentru a doua limbă numai o competență minimală în una din cele patru nivele de cunoştințe de limbă: *înțelegere*, *vorbire*, *citire* sau *scris* (Macnamara 1967). Putem fi de acord cu acele definiții care nu pun accentul doar pe nivelul de cunoaştere a limbilor, ci amintesc şi de latura funcțională a lor. William Francis Mackey afirmă că bilingvismul este „folosirea şi cunoaşterea a două sau mai multe limbi" (Mackey 1987), iar Uriel Wienreich, în cartea sa *Language in Contact*, care poate fi considerată, fără îndoială, prima capodoperă a bilingvismului, dă următoarea definiție. „Practica folosirii alternative a două limbi este numită *bilingvism,* iar persoanele implicate, *bilingvi*" (Weinreich 1953: 1; 1975: 40). Tot Uriel Weinreich afirmă că două sau mai multe limbi se află *în contact* dacă sunt folosite alternativ de către aceleaşi persoane; indivizii care folosesc limba se constituie, aşadar în *locus*-ul ('locul') contactului (Weinreich 1975: 40). Putem înțelege complexitatea acestui fenomen şi dacă analizăm definiția Tovei Skutnabb–Kangas. Cercetătoarea descrie bilingvismul cu ajutorul a patru criterii:

(1) originea bilingvismului,

BDD-V350 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 09:13:22 UTC)

(2) identificarea internă şi externă a bilingvilor,
(3) nivelul de cunoaştere a limbilor,
(4) funcţia limbilor cunoscute (vezi tabelul 1).

Se cuvine subliniat faptul că bilingvismul nu este un fenomen care apare sporadic şi numai în unele regiuni de pe mapamond. Se ştie că pe glob sunt vorbite aproximativ 5 mii de limbi (Crystal 1998) şi sunt doar peste două sute de ţări. Aşadar, multe ţări pot fi considerate multilingve, ţări în care se vorbesc mai multe limbi şi unde trăiesc multe grupuri de vorbitori folosind alături de limba maternă, şi limba ţării a cărei cetăţeni sunt. În studiile lingvistice care tratează fenomenul bilingvismului apare mereu ideea că aproximativ o jumătate dintre locuitorii de pe glob sunt bilingvi sau trăiesc în mediu bilingv (vezi Grosjean 1982: i) sau – poate e surprinzător şi de necrezut – „în lume sunt mai mulţi indivizi bilingvi decât monolingvi" (vezi Myers-Scotton 2006: 2).

Bilingvismul poate fi cercetat sub mai multe aspecte, din care voi prezenta doar trei: (1) bilingvismul individual, (2) bilingvismul de grup şi (3) comunicarea bilingvă.

Tabelul 1 (vezi Skutnabb–Kangas 1997: 17)

Definiţiile bilingvismului

Criterii	*Definiţie*
	Acel individ este bilingv:
1. origine	a) care, de la început, a învăţat două limbi în familie de la vorbitorii de limbă maternă.
	b) care, în scop comunicativ, de la început a învăţat în paralel două limbi.
2. identificare internă	a) care se identifică bilingv, total (sau parţial) cu două limbi şi/sau cu două culturi.
	b) pe care alţii îl consideră bilingv/vorbitor al două limbi materne.
externă	
3. nivelul de cunoaştere al limbilor	a) care cunoaşte la perfecţie două limbi.
	b) care foloseşte două limbi ca vorbitor de limbi materne.
	c) care cunoaşte la fel de bine două limbi.
	d) care e capabil să se exprime corect şi inteligibil şi în a doua limbă.
	e) care măcar parţial cunoaşte şi foloseşte structurile gramaticale ale celei de a doua limbi.
	f) care ajunge în relaţie cu a doua limbă.
4. funcţie	care foloseşte două limbi (sau e capabil să le folosească în cele mai multe situaţii de vorbire, după cerinţele sale şi ale comunităţii din care face parte).

BDD-V350 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 09:13:22 UTC)

Bilingvismul individual

Indivizii bilingvi diferă foarte mult unii de alții. Ca să înțelegem cât de complex este bilingvismul individual, prezentăm câteva exemple de bilingvi descrise de François Grosjean (1994). Este considerat bilingv, de exemplu, acel muncitor venit dintr-o altă țară care nu cunoaşte bine limba țării unde lucrează, deşi o foloseşte zilnic (şi e posibil să nu ştie nici să scrie, nici să citească în această limbă). Dar e bilingv şi acel individ care lucrează ca translator sau traducător. Între aceste tipuri extreme de indivizi bilingvi se află soția originară dintr-o altă țară, care cu prietenii vorbeşte limba sa maternă sau acel cercetător care citeşte şi scrie studii într-o limbă străină (cu toate că o vorbeşte foarte rar). Este bilingv, la fel, şi acel membru al comunității minoritare (cum e şi comunitatea noastră, a românilor din Ungaria), care acasă foloseşte limba sa maternă, dar în cele mai multe situații de comunicare foloseşte limba țării unde trăieşte. La fel, se poate defini bilingv şi acel individ surdomut, care cu prietenii săi utilizează limba surdomuților, iar cu cunoscuții săi, care nu cunosc limba surdomuților, foloseşte varianta prin semne a limbii vorbite (Grosjean 1994: 1656). Cercetătorii bilingvismului, având în vedere diversitatea bilingvilor, au ajuns la concluzia că practica folosirii a două limbi se poate ilustra ca o linie continuă, alături de care se pot alinia, la diferite distanțe, vorbitorii bilingvi după nivelul de cunoaştere a limbilor pe care le folosesc.

De ce devine o persoană bilingvă? Motivațiile sunt numeroase, dintre care amintim doar cele mai cunoscute: individul s-a născut într-o familie în care părinții au limbi materne diferite (căsătorii mixte); individul trăieşte într-o comunitate în care normele de comunicare zilnice necesită folosirea a două limbi; individul a migrat dintr-o arie lingvistică în alta.

Tipurile bilingvismului individual sunt diverse, cele mai cunoscute fiind definite după nivelul cunoaşterii limbilor, după modul şi timpul când au fost însuşite etc.

(1) *După nivelul de cunoaştere a celor două limbi este cunoscut bilingvul:*

– *echilibrat* (care stăpâneşte limbile la acelaşi nivel);

– *dominant* (o limbă este cunoscută mai bine) (Lambert 1955).

(2) *După perioada în care bilingvul şi-a însuşit limbile cunoaştem bilingvismul:*

– *din copilărie* – sau *de timpuriu* (până la vârsta de 10/11 ani începe însuşirea ambelor limbi);

– *din adolescență* (între 11 şi 17 ani);

– *ca adult* – sau *târziu* (după 17 ani).

Unii cercetători folosesc noțiunile pentru tipurile de bilingvism *timpuriu* şi bilingvism *târziu* astfel:

– *natural* sau *primar*;

– *artificial* sau *secundar* (Bartha 1999: 188).

Tove Skutnabb–Kangas face o diferență între bilingvismul:

– *natural*;

– *şcolar/cultural* (1984: 95), iar Max K. Adler clasifică tipurile de bilingvism astfel:

– *achiziționat* (în copilărie);

– *învățăt* (la maturitate) (1977: 113–120; vezi Bartha 1999: 188–189).

BDD-V350 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 09:13:22 UTC)

(3) *În cazul bilingvismului realizat în copilărie tipurile de bilingvism se definesc astfel*:
– *simultan* (care se realizează, de obicei, într-o familie mixtă);
– *succesiv* (după însuşirea primei limbi începe însuşirea limbii a doua, dar înainte de vârsta de 10–11 ani a bilingvului) (vezi Hamers–Blanc 1989: 10).
(4) *După prestigiul social al limbilor, bilingvismul poate fi:*
– *aditiv* (care se adaugă: individul îşi îmbogăţeşte repertoriul lingvistic[1] cu o nouă limbă);
– *subtractiv* (care ia locul: individul trece de la utilizarea unei limbi la alta, acest tip de bilingvism fiind caracteristic pentru comunităţile minoritare, unde limba comunităţii este înlocuită cu limba majoritarilor) (vezi Lambert 1974).
(5) *După relaţia individului cu comunitatea şi cultura ei, bilingvul poate fi:*
– *bicultural* (bilingvul care se identifică cu ambele comunităţi şi culturi şi este acceptat ca membru în ambele comunităţi);
– *monocultural* (bilingvul care se identifică numai cu comunitatea şi cultura proprie şi este admis numai ca membru al acelei comunităţi);
– *cu o cultură dobândită* (care se îndepărtează de cultura sa şi se identifică cu o nouă cultură);
– *cu o cultură pierdută* (care se îndepărtează de cultura sa, însă nu se identifică cu cultura limbii noi) (Berry 1980).

Bilingvismul de grup

Termenul de bilingvism de grup se poate referi la o ţară sau la o comunitate mai restrânsă, care din punct de vedere teritorial se delimitează de grupul major (bilingvism teritorial). Comunităţile bilingve îşi pot avea originea într-o comunitate monolingvă sau multilingvă. O comunitate bilingvă poate deveni „monolingvă, trilingvă ori bilingvă stabilă” (Tabouret–Keller 1968: 108). La realizarea bilingvismului la nivel social contribuie mai mulţi factori istorici, politici, economici, cum ar fi: apariţia unui popor nou pe un alt teritoriu (descălecare), anexarea prin intervenţia militară, agresivă a unui nou teritoriu, căsătorii din raţiuni politice (în familiile regale), colonizare, unificarea a două ţări, imigrarea şi emigrarea unor grupuri de popoare.

Un grup care în decursul istoriei a devenit o comunitate se poate denumi bilingv dacă membrii acestuia cunosc două sau mai multe limbi pe care le utilizează zilnic. Trebuie menţionat faptul că societăţile bilingve nu sunt pur şi simplu grupuri de persoane bilingve. De obicei, cei mai mulţi dintre membrii comunităţilor bilingve cunosc numai una sau alta dintre limbile folosite de grup şi sunt foarte puţini aceia care cunosc la fel de bine ambele limbi. (Aceşti membrii din urmă, în cele mai multe cazuri, reprezintă elita comunităţii.) În alte cazuri însă, toţi membrii comunităţii pot fi bilingvi.

În istoria unei comunităţi bilingve este important să cunoaştem dacă bilingvismul este stabil sau instabil (de tranziţie) (Fishman 1968, Gal 1979: 2).

[1] Expresia *repertoriul lingvistic* se referă la limbile vorbite de un individ (vezi Myers–Scotton 2006: 2).

BDD-V350 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 09:13:22 UTC)

Comunităţile bilingve *stabile* îşi pot păstra ambele limbi, întrucât limbile îşi au funcţiile comunicative foarte bine delimitate. Bilingvismul stabil este caracteristic numai în foarte puţine comunităţi. De obicei sunt date ca exemple comunităţile bilingve din Elveţia, Canada şi Haiti. Aceste cazuri lingvistice sunt denumite de Fishman ca situaţii *diglosice* (1971: 75). Mai multe exemple găsim pentru bilingvismul *instabil* (*de tranziţie*), în care limbile nu se delimitează una de alta în plan funcţional, ci ele funcţionează identic. Comunitatea românilor din Ungaria este un grup bilingv instabil/de tranziţie. În aceste situaţii lingvistice, bilingvismul este o fază de tranziţie între două faze monolingve, iar membrii comunităţilor bilingve instabile trec de la folosirea limbii A (care este, de obicei, limba maternă a grupului lingvistic) la folosirea limbii B (care, în general, este limba populaţiei înconjurătoare). Cea de-a doua tendinţă lingvistică se numeşte *schimbarea limbii*[2]. Fenomenul poate fi împiedicat sau măcar rapiditatea lui încetinită prin strategii de menţinere a limbii, care constau, înainte de toate, în dezvoltarea internă a limbii sau a variantei de limbă (planificare de corpus) precum şi în schimbarea funcţiei limbilor şi a drepturilor membrilor în utilizarea ei (planificare de statut). Planificarea de corpus se referă la standardizare, care constă în realizarea normelor ortografice, descoperirea noilor surse pentru îmbogăţirea lexicului, editarea dicţionarelor. Planificarea de statut se realizează, spre exemplu, atunci când guvernul unei ţări declară că faţă de vechiul statut în care numai o limbă a fost declarată drept limbă oficială a ţării, pe viitor, şi o a doua limbă va primi acelaşi privilegiu. Planificarea de statut nu poate fi realizată nici atunci când într-un grup minoritar se ia decizia ca pe viitor să nu se mai predea limba minoritară în şcoală, fapt ce va afecta statutul limbii în discuţie (Wardhaugh 1995: 312).

Unele cercetări care analizează fenomenele lingvistice de schimbare şi menţinere a limbii scot în evidenţă acei factori care contribuie la această dinamică de funcţionare a limbii. Acei factori care uneori influenţează schimbarea limbii în mod pozitiv, în acelaşi timp pot influenţa menţinerea ei în mod negativ. De aici rezultă că, în mai multe studii, prezentarea factorilor de schimbare a limbii sunt cercetaţi împreună cu acei factori care contribuie la menţinerea ei (vezi Borbély 2002). În continuare, voi prezenta factorii mai cunoscuţi care contribuie la menţinerea şi schimbarea limbii:

- circumstanţele în care o comunitate ajunge în contact cu o altă comunitate în care se vorbeşte o altă limbă: grup minoritar sau grup majoritar; grup autohton/băştinaş sau grup emigrant (*românii din Ungaria*: grup minoritar – băştinaş);
- schimbări sociale, economice, politice;
- numărul grupului;
- instituţii cu activităţi curente ale grupului;
- concentrare teritorială;
- izolare;
- tipurile localităţilor în care trăiesc membrii grupului (sat – oraş);

[2] Fenomenul este denumit în engleză „language shift”, iar în română a fost tradus prin „schimbarea limbii” (vezi Ionescu–Ruxăndoiu şi Chiţoran 1975: 187).

BDD-V350 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 09:13:22 UTC)

- statutul social-economic;
- căsătorii (omogene, mixte);
- atitudinea față de limbi şi de grup;
- cunoaşterea variantei standard sau a variantei limbii scrise;
- indentitatea etnică.

Aş menționa faptul că bilingvismul sau multilingvismul instituțional se realizează în țările (Canada, Elveția, Finlanda) sau în teritoriile autonome din punct de vedere administrativ (Catalonia în Spania, Wales în Marea Britanie, Tirolul de Sud în Italia) unde în administrația centrală sau regională se folosesc două sau mai multe limbi.

Comunicarea bilingvă

Individul bilingv, bazându-se pe limbile pe care le cunoaşte, poate vorbi cu un monolingv sau cu un bilingv; în acest fel se delimitează *modul de vorbire monolingv* de *modul de vorbire bilingv*. În opinia lui François Grosjean (1995: 261–264), în viața cotidiană, vorbitorii bilingvi pot fi poziționați pe o linie continuă a situațiilor de care depind anumite moduri de vorbire. La un capăt al liniei se constituie modul de vorbire monolingv iar la celălalt, modul de vorbire bilingv. În modul de vorbire monolingv, bilingvul activează limba partenerului, care este una din limbile pe care le posedă. Acel bilingv care vorbeşte cursiv, fără accent limbile cunoscute de el este capabil în ambele limbi să vorbească ca un monolingv. Însă nu aceasta este condiția bilingvismului, cum am arătat deja mai sus, ca un bilingv să vorbească în ambele limbi ca un monolingv. Adică e foarte important să precizăm că *într-un individ bilingv nu se află două persoane monolingve*. Cele mai cunoscute fenomene lingvistice pentru modul de vorbire bilingv sunt: interferența, alegerea limbilor, schimbarea de cod, împrumutul şi mixtura de cod.

După Uriel Weinreich, *interferența* acumulează acele fenomene lingvistice care apar în interacțiunile zilnice fiindcă un vorbitor bilingv foloseşte două limbi (1953: 1). Cu alte cuvinte, toate fenomenele care apar în procesul bilingvismului sunt interferențe.

Alegerea limbilor este un fenomen bilingv în care vorbitorul, potrivit situației în care se află, trebuie să decidă pe care dintre limbile vorbite de el o foloseşte. Factorii care de cele mai multe ori favorizează alegerea limbilor în comunitățile bilingve sunt următorii:

- *participanții* (cunoaşterea limbilor, preferarea lor, statutul socio-economic, vârsta, sexul, ocupația, instrucția şcolară, apartenența etnică, calitatea relațiilor, nivelul de confidență/încredere, atitudinea față de limbi, influențe externe);
- *situația* (cadrul, circumstanțele, prezența sau absența unui monolingv sau a monolingvilor, nivelul relațiilor formale);
- *actele verbale* (subiectul, mesajul, tipul lexicului);
- *vorbirea ca funcție a interacțiunii sociale* (ridicarea statutului social, accentuarea diferențelor sociale, excluderea unora din interacțiune, cererea, rugămintea, porunca).

BDD-V350 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 09:13:22 UTC)

Potrivit cercetărilor realizate în comunitatea românilor din comuna Chitighaz (Ungaria), alegerea limbii române sau a celei maghiare în comunicare este determinată cel mai mult de:

- *situaţie*: domeniul în care se efectuează interacţiunea (limba română este cel mai mult folosită în biserică, în interacţiunile realizate înainte şi după liturghiile ortodoxe şi acasă, în familie);
- *partenerii*: vârsta (în interacţiune cu sexul), statutul social, nivelul de cunoaştere a limbilor, naţionalitatea soţului/soţiei, prestigiul limbilor;
- *subiectul* interacţiunii (vezi Borbély 1996: 109–141).

Se consideră că individul bilingv, determinat de anumiţi parametrii sociali şi psihologici înaintea interacţiunii, alege din repertoriul său lingvistic (dintre limbile cunoscute de el), dar această alegere nu-l împiedică, la un moment dat, să treacă de la limba aleasă la început la cealaltă limbă. Ca atare, individul bilingv este *capabil să treacă, fără nici o greutate, la cealaltă limbă,* adică să schimbe codul, ceea ce pentru un monolingv este imposibil. Tocmai de aceea monolingvii au o atitudine negativă faţă de fenomenul de *schimbare de cod*, fapt ce îi influenţează în mod negativ şi pe unii bilingvi. Cercetările pe tema bilingvismului au demonstrat că acest fenomen apare pretutindeni în lume. De aceea amintim încă o dată faptul că într-un individ bilingv nu se află doi indivizi monolingvi şi ar fi absurd să ne aşteptăm din partea unui bilingv să vorbească ca un monolingv[3].

Precizăm faptul că *mixtura de cod* nu este identică cu schimbarea de cod, ea fiind o strategie de vorbire bilingvă în care vorbitorul, în interacţiunile sale, combină două limbi în aşa fel încât elementele lor formează o unitate nu numai la nivel semantic, ci şi la nivelul sintaxei şi al prozodiei, cu toate că aceste coduri, în cele mai multe cazuri, îşi păstrează caracteristicile fonetice. Consecinţa acestui fenomen de bilingvism este că auditoriul aproape că este incapabil să precizeze care limbă este auzită. Indivizii monolingvi reacţionează negativ auzind o astfel de strategie de vorbire; la fel reacţionează, cum s-a arătat mai sus, şi în cazul schimbării de cod. Ca argument amintim denumirile peiorative, care au fost create în legătură cu această strategie de vorbire în diferitele comunităţi bilingve: *franglais* (*franceza* şi *engleza* în Quebec), *fragnol* (*franceza* şi *spaniola* în Argentina), *hunglish* (*maghiara* şi *engleza* în SUA), *spanglish* (*spaniola* din Cuba şi *engleza* în SUA) şi *tex-mex* (*engleza* şi *spaniola din Mexic* în Texas, SUA). Într-o situaţie de conversaţie, mixtura de cod nu constă pur şi simplu din îmbinarea limbilor la întâmplare, din comoditate, gândire defectuoasă sau din combinarea acestor două cauze ipotetice, ci *membrul unei comunităţi bilingve utilizează acest fenomen pe baza unor norme de mixtură de cod, care sunt cunoscute de toţi membrii comunităţii.* Prin cunoaşterea şi folosirea corectă a normelor de mixtură de cod, un individ poate fi recunoscut ca membru al comunităţii şi prin aceasta îşi poate exprima şi solidaritatea faţă de comunitatea sa bilingvă.

Schimbarea şi mixtura de cod diferă de *împrumut*[4]*,* un alt fenomen al procesului de bilingvism. Cât timp cele două fenomene sunt strategii de vorbire ale

[3] Despre schimbarea de cod la românii din Ungaria vezi Borbély 1998; 1999.
[4] Împrumuturile din maghiară în româna din Ungaria sunt cercetate de Borbély 1988.

BDD-V350 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 09:13:22 UTC)

indivizilor bilingvi, împrumutul apare şi într-o comunitate monolingvă într-o situaţie de contact (vezi Hamers, Blanc 1989: 152).

În concluzie, procesul bilingvismului dă naştere la fenomene lingvistice ca interferenţa, schimbarea şi mixtura de cod etc., fenomene normale în cazul bilingvilor (doar pentru monolingvi fiind neobişnuite). Fenomenele de bilingvism se realizează după norme precise, fiind cunoscute doar de membrii comunităţilor bilingve. Este important faptul că atât monolingvii cât şi bilingvii trebuie să recunoască importanţa socială şi comunicaţională a fenomenului, pentru că *„bilingvismul este un beneficiu pentru toţi”* (Fishman 1991: 82), afirmaţie întărită şi de „zicala” cunoscută, cred, de toţi românii din Ungaria: *„câte limbi, atâţia oameni!”* În încheiere, aş dori să menţionez semnificaţia faptului – în consonanţă cu politica faţă de limbi a Uniunii Europene – că numai printr-un bilingvism stabil românii din Ungaria îşi pot menţine limba română, fapt ce necesită o serie de strategii din partea comunităţii şi a ţării unde trăim şi, nu în ultimul rând, din partea României. Iar cercetarea ştiinţifică a bilingvismului – având în vedere, în egală măsură, toate comunităţile bilingve din întreaga lume – poate fi realizată cu succes numai dacă ţinem cont de faptul că el este nu numai un fenomen lingvistic ci şi unul socio-politic.

Bibliografie

Adler 1977: Max K. Adler, *Collective and Individual Bilingualism*, Hamburg, Helmut Buske Verlag.

Bartha 1999: Bartha Csilla, *A kétnyelvűség alapkérdései, Beszélők és közösségek*, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.

Berry 1980: J. W. Berry, *Acculturation as varieties of adaptation,* în A. Padilla ed., *Acculturation: Theory and Models*, Washington, AAAS.

Bloomfield 1933: Leonard Bloomfield, *Language,* New York, (published in 1935 by George Allen and Unwin), London, Holt Rinehart and Winston.

Borbély 1988: Ana Borbély, *Elemente maghiare în graiul vorbit la Chitighaz, Micherechi, Otlaca–Pustă*, în „Timpuri”, Revistă de cultură. Publicaţia Uniunii Democratice a Românilor din Ungaria, Giula, p. 45–57.

Borbély 1996: Borbély Anna, *Nyelvválasztási szokások a magyarországi románok kétegyházi közösségében,* în „Annales”, 1996, Publicaţie a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula, Editura „NOI”, p. 71–111.

Borbély 1998: Ana Borbély, *Schimbarea de cod la românii din Ungaria – O strategie de comunicare în discursul bilingv,* în „Limba română”, XLVII, nr. 5–6, p. 316–324.

Borbély 1999: Ana Borbély, *Schimbarea de cod la românii din Ungaria ─ O strategie de comunicare în discursul bilingv,* în Berényi, Maria ed., „Simpozion”, Comunicările celui de al VIII-lea Simpozion al Cercetătorilor Români din Ungaria (Giula, 7–8 noiembrie 1998), Giula, Publicaţie a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, p. 126–137.

Borbély 2002: Borbély Anna, *Factors influencing language maintenance and language shift in the Romanian community of Hungary*, în: „Sociolinguistica” 16, International Yearbook of European Sociolinguistics, Language policy and small languages, edited by Ulrich Ammon, Klaus J. Mattheier, Peter H. Nelde, Tübingen, Max Niemeyer Verlag, p. 94–109.

BDD-V350 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 09:13:22 UTC)

Crystal 1998: David Crystal, *A nyelv enciklopédiája,* Budapest, Osiris.
DEX 1996: *Dicţionarul explicativ al limbii române*, ediţia a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Bucureşti, Univers Enciclopedic.
Fishman 1968: Joshua A. Fishman, *Sociolinguistic perspective on the study of bilingualism.* în „Linguistics", 39, p. 21–49.
Fishman 1971: Joshua A. Fishman, *The sociology of language: An interdisciplinary social science approach to language in society*, în Joshua A. Fishman ed., *Advances in the sociology of language*, The Hague, Mouton, p. 217–404.
Fishman 1991: Joshua A. Fishman, *Reversing Language Shift: Theoretical and Empirical Foundations of Assistance to Threatened Languages,* Clevedon – Philadelphia – Adelaide, Multilingual Matters 76.
Gal 1979: Susan Gal, *Language Shift: Social determinants of linguistic change in bilingual Austria*, New York, Academic Press.
Grosjean 1982: François Grosjean, *Life with Two Languages, An Introduction to Bilingualism*, Harvard, University Press.
Grosjean 1994: François Grosjean, *Individual Bilingualism,* în: *The Encyclopedia of Language and Linguistics.* Oxford, Pergamon Press, p. 1656–1660.
Grosjean 1995: François Grosjean, *A psycholinguistic approach to code-switching: The recognition of guest words by bilinguals,* în: Lesley Milroy, Pieter Muysken eds., *One speaker, two languages: Cross–disciplinary perspectives on code–switching,* Cambrigde, Cambridge UP. p. 259–275.
Gumperz 1975: John J. Gumperz, *Asupra etnologiei schimbării lingvistice,* în Liliana Ionescu–Ruxăndoiu, Dumitru Chiţoran ed., *Sociolingvistica, Orientări actuale,* Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, p. 208–218.
Ionescu–Ruxăndoiu, Chiţoran 1975: Liliana Ionescu–Ruxăndoiu, Dumitru Chiţoran ed., *Sociolingvistica, Orientări actuale,* Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică.
Halliday 1968: Michael A. K. Halliday, *The Users and Uses of Language,* în Joshua A. Fishman ed., *Reading in the Sociology of Language*, The Hague – Paris, Mouton, p. 139–169.
Hamers, Blanc 1989: Josiane F. Hamers, Michel H. A. Blanc, *Bilinguality and Bilingualism,* Cambridge, Cambridge University Press.
Lambert 1955: Wallace E. Lambert, *Measurement of the linguistic dominance of bilinguals,* Journal of Abnormal and Social Psychology, 50, p. 197–200.
Lambert 1974: Wallace E. Lambert, *Culture and language as factors in learning and education,* în: F. Aboud, R.D. Mead eds., *Cultural factors in learning*, Bellingham, Washington State College.
Mackey 1987: William Francis Mackey, *Bilingualism and Multilingualism,* în: Ulrich Ammon, Norbert Dittmar, Klaus J. Mattheier eds., *Sociolinguistics/Soziolinguistik, An International Handbook of the Science of Language and Society/Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft*, Berlin – New York, Walter de Gruyter, p. 699–713.
Macnamara 1967: John Macnamara, *The bilingual's linguistic performance,* „Journal of Social Issues", 23, p. 58–77.
Myers-Scotton 2006: Carol Myers-Scotton, *Multiple voices, An introduction to Bilingualism,* Malden, MA, USA, Oxford, UK, Carlton, Victoria, Australia, Blackwell Publishing.
Skutnabb-Kangas 1984: Tove Skutnabb-Kangas, *Bilingualism or not – The education of minorities,* Clevedon, Multilingual Matters 7.
Sku[n]tnabb-Kangas 1997: Tove Sku[n]tnabb-Kangas, *Nyelv, oktatás és a kisebbségek*, Budapest, Teleki László Alapítvány, Kisebbségi Adattár VIII.

BDD-V350 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 09:13:22 UTC)

Tabouret-Keller 1968: Andrée Tabouret-Keller, *Sociological factors of language maintenance and shift: a methodological approach based on European and African examples,* în Joshua A. Fishman, Charles A. Ferguson, Jyotirindra Das Gupta eds., *Language problems of Developing Nations,* New York, John Wiley and Sons, Inc. p. 107–118.

Wardhaugh 1995: Ronald Wardhaugh, *Szociolingvisztika,* Budapest, Osiris – Századvég.

Weinreich 1953: Uriel Weinreich, *Languages in Contact, Findings and Problems,* New York, Publications 7 of Linguistic Circle of New York – nr. 1.

Weinreich 1975: Uriel Weinreich, *Contact lingvistic şi contact sociocultural,* în Liliana Ionescu–Ruxăndoiu, Dumitru Chiţoran ed., *Sociolingvistica, Orientări actuale,* Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, p. 40–45.

Bilingualism

This talk presents some important aspects of bilingualism in general, and aspects of bilingualism in the community of Hungarian Romanians. It deals with both what it means to an individual to be bilingual and to a community to include bilinguals. However, it also includes outcomes of grammatical combinations of two languages (e.g. codeswitching) in communication, as well as how bilingualism is a factor promoting the borrowing of words across languages. In addition, there is a section, which presents what sociolinguistic studies tell us about factors influencing bilingualism (language choice, language maintenance and language shift). An essential part of the presentation is the ideologies groups have about the linguistic situation in their bilingual community and attitudes that individuals develop about others based on the languages they speak. Most generally, the presentation is supporting the paradigm that is particularly concerned with bilingualism as a socio-political phenomenon in the world.

Budapesta, Ungaria

BDD-V350 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 09:13:22 UTC)